

Imprimat legal. 7. JUN. 1927

„SBURĂTORUL“

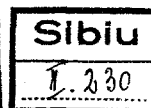
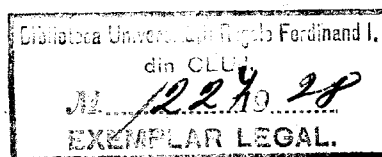
270355

IV, 1926-1927

Director: E. LOVINESCU

**Redactori: F. Aderca, Ticu Archip, Camil Baltazar, I. Barbu,
G. Brăescu, Pompiliu Constantinescu, Anton Holban,
Sanda Movlă, Ramiro Ortiz, Hortensia Papadat-Ben-
gescu, Vladimir Streinu.**

BCU Cluj / Central University Library Cluj

SBURATORUL

ANUL IV, No. 1 Serie nouă

MARTIE 1926

Abonamentul pe un an . . . . . 100 Lei

Director: E. LOVINESCU

5 LEI

REDACȚIA: Str. Câmpineanu, 40

ADMINISTRAȚIA: Str. Gr. Alexandrescu, 57

SBURATORUL

Chiar din prima pagină a *Sburătorului*, reapărut pentru a face, după puteri, literatură nouă, în să disocieze noțiunea „noulății” estetice de cea a unei generații noi. În artă, generațiunea nu are semnificația biologică a continuității vieții sub forme aparent înnoite dar sensibil aceleași; ea nu are la bază principiul configurator al identității ci pe cel al diferențierii. Viața pare, în adevăr, că se reproduce identic sub ochii noștri; în realitate, dela amibă la om, și ea a progresat și s'a diferențiat nu numai prin evoluție ci și pe calea mutațiilor biologice. Prin același instinct de conservare și arta se reproduce în exemplare seculare; tradiționalismul dă o formulă teoretică unei infirmități aparente a materiei. Departe de a reproduce, orice individualitate reprezintă principiul activ al descătușării de tirania multiplicării în serie; ea nu se valorifică deci decât pe măsura diferențierii.

Nu e locul să-i arăt aici posibilitatea diferențierii și chiar fatalitatea. Nu există Artă și nu există nici o „știință a literaturii”, după cum crede d. M. Dragomirescu, specialist al „comicalui pur”. Există numai concepții de artă și moduri de sensibilitate și, prin urmare, există numai o istorie a artei care se ocupă cu «fețele» estetice ale veacurilor. Produs al unei sensibilități diferențiate la început și apoi generalizate, noțiunea estetică este mobilă și deci în continuă prefacere. Esteticește vorbind, generațiile se succed dar nu se aseamănă. A fi dintr'o generație nouă nu înseamnă, așa dar, a fi tânăr, — mulți dintre tineri fiind bătrâni — ci a participa activ la elaborarea sensibilității epocii și la fixarea stilului ei; a fi dintr'o generație nouă înseamnă a fi contemporan cu tine însuși, a fi exponentul aspirațiilor estetice ale momentului istoric și a le realiza printr'un maximum de expresie în opere, ca-duce, de le privim sub raportul adevăratelor corespondente sufletește în continuă mișcare, dar caracteristice de le privim istoricește la lumina principiiului evolutiv al conceptului estetic.

În măsura mijloacelor sale „*Sburătorul*” va proceda la aceeași diferențiere: existența omului în afară de categoria timpului fiind o iluzie filosofică, trebuie să intrăm în timp și să ne fixăm în cronologie. Cum însă talentele nu se provoacă, le vom primi în marginile producerii lor naturale. Ceiace va veghia însă îndărătul acestor pagini, va fi o conștiință critică fermă și o atitudine răspicată față de toate manifestările noastre literare.

E. Lovinescu

FUNERARII DE TOAMNA

*Oare cine e'n trăsura morții
Cărui faceți pe fogașuri ude
Mic cortegiu către stâlpul sorții
Tu și Toamna, singurele rude?*

*Fost-a mai ciudată 'nmormântare?
Din brocaturi moi și colorate
Brațul tău tâșnește și brățări
Li vădesc spumoasa voluptate!*

*Care dintre voi mai mult iubește
Pe cel mort? Căci Toamna—văd—îi scoate
Aur din Brumar și-i rânduiește
Peste dric, de pică și pe roate!*

*Grunji de aur pus-a'n crâng și'n cale—
Aur care mult mai trist arată
Decât aurul din criptele regale
Și decât brățara ta bogată!*

*Și deasupra mortului susține,
Semn firesc al zilei funerare,
Impotriva clipelor senine,
Jerba grea de plumb din zare'nzare...*

FAUR

*Cer sățios de iarnă —
Oricât îi consumară plumbul răposății!
Cinci turle dintre plumbuite spații
Au prins să se discearnă —*

*Iar vântul scrijelează
Mănușa ninsă, gravă-a unui cioclu'n zare
Și-o'ntinde spre fereastra mea pe care
Garoafa stă de strajă —*

*Abia îmbobocite,
Moi buze de fetiță apără păpușa;
Și-a stat așa, simțindu-le mărușa
Anemice, boite...*

Simion Stolnicu

ALB ȘI NEGRU

Din ziua când s'a arătat: capul
și mâinile mici, negre, în găteala
ei cu alb și negru.

Tomuri în beznă singure'n casă —
doar lampa, lumină rotundă pe masă.

Noapte-amorțită'n adânc de fântână —
din apă se alege de-argint o cadână.

Neagră livadă, amețitoare —
arzându-și în noapte cireșul în floare.

Lebădă neagră, plutind în cerul ei
spre lună — strachină cu ghlocei.

*

...Ore negre cum le faci salbă
o, neagră tu, în noaptea mea albă!

F. Aderca

Ochi secl de lacrimi, lezere stoarse,
ochi înecați în cenușiu și în umbră;
felinare-ale bolții ce s'aprinde și se sting
prin noaptea vâscoasă, compactă și sumbră;

Note de flașnetă, mărgelile risipite
într'o amiază de vară pustie,
picuri de metal topit, care ard
pe-a sufletului rece și albă tipsie;

Priviri vărsate'n zări și adumbrite
sub strașinii de mâini în umbra porților;
undă de flaut; undă de harmonică;
tu, jucăușă apă a morților,

Un gând dușman v'a scurs în mine
apele voastre — tulbur fluid —
gândul meu putred de întrebare
și astăzi v'adulmecă taina prin vid...

G. Nichita

CANTECUL SPAIMEI

(INTĂIUL)

Aud cum vine șopârla verde
Sărutu-i rece iar mă va pierde.

Adormi cu famercul tău,
Visul de spaimă
Visul cel rău.

Vino, seară
Cu tapete moi de fum
Fă-te drum
De netrecut
Între mine
Și șopârla verde
Altfel mă voi pierde.
Stea
Ză;
Lună
Schelet de cărăbuș
Fosforescent
Culcat pe a cerului
Dună,

Pământule hain.
Te-ai făcut lîn
Apele ți-ai sugrumat,
Munții ți-ai spânzurat
Și
Pe nesimțite
Neauzite
Ca un blestem
Fantastic ghem
S'a deșirat
În lung și în lat
Pe roata pământului.
În fanfara vântului
Șopârla verde.

Dansând cu o stea
Micul înger al morții
Îmi face semn să mă la
Să mă scape
Lângă umbra lui Dumnezeu
De al Șopârlei
Sărut rău.
Înger cu inimă de crin
Iată că vin,
Iată că vin.

Floare a morții
Frumoasă a nopții

Sanda Movilă

CRINUL ROȘU

Cum mergeam printre morminte,
Ingeborg, ai smuls un crin
Și așa de sânge plin
Mi l-ai dat să te țin minte.

Crinul s'a închis cuminte
În mantou-i de carmin
Și'n bordeiul meu, străin,
S'a visat tot pe morminte.

Și-astăzi când îmi vine'n minte
Asprul crinului destin
Mă revăd cu bletul crin
Printre vechile morminte.

Vaslui, 1918.

Perpessicius

V A G

Țipăt strident și înăbușit de cocoare
prin aerul jilav, cețos și înoptat,
pumnal care înjunghie adânc tăcerea
sub cerul aburit de sticlă, mat.

*) Din „Scut și targă“, care o să apară.

Vinul, prietenii și femeia

La bodegă. La o masă de lemn, doi prietenii, cu nasurile lucioase, cu părările pe ceafă, sunt gata să plece.

— Încă un pahar !

— Nu.

— Te rog eu.

— Nu mai pot.

— Dacă ții la mine.

— Nu, că 'ntârziem și nu vreau să mă certe revastă ta.

— (rece) Suntem în divorț.

— Glumești, decând ?

— Ce, nu știai ?.. Viu dela tribunal.

— Nu mă 'nebuni !.. Ei, cum, spune-mi și mie..

Băete, mai dă-ne o sticlă !

— Nu mai mergea, nene. Prea era de tot.

— Ce făcea ?

— Nu făcea nimic.

— Ai prins'o ?

— Stăi, să vezi... Șezi, dă-te dracului, avem timp..

Nu mai e ca 'nainte... Bea... Băete, dă-ne o gustare... ceva sărat, să meargă vinul.

— (nerăbdător) Ai prins'o ?

— Nu.

— (ușurat) Tocmai, mă miram.

— Nu, ce să zic, a fost cuminte, dar nu era de casă.

N'a făcut ea o dulceață, n'a pus o murătură... Când o căutai era la șața Tinca... Unde ai fost?... La șața Tinca... De unde vii ?.. Dela șața Tinca... Ei, n'am mai putut răbda. Nu făcea nimic. Eu mă duceam la piață, eu spuneam ce să gătească... Băete, mai dă-ne o sticlă ! O rugam și eu să-mi calce pantalonii, că-i port cu dungă...

— Știu.

— Odată nu i-a călcat, domnule.

— Ești un prost.

— Ai dreptate.

— Un dobitoc.

— Și eu zic.

— Ești cel mai mare idiot.

— Pentru ce sunt idiot ?

— Pentru asta vrei tu să divorțezi ?!. Poate n'a învățat femeia, poate n'o ști să gătească..

— Bine, de gătit, hai, zic și eu... Da pantalonii... Să fi făcut și ea un gest pentru mine.

— Ai prins'o vreodată ?

— Nu, ce să spun.

— Ai prins'o vreodată ?

— Nu.

— (fioros) Mă, nerodule, te mai întreb înc'odată, ai prins'o ?..

— Nu, că de ținut ținea la mine.

— (liniștindu-se subit). Iart-o.

— Nu. Mă cunoști, știi ce fel de om sunt. Când am zis o vorbă...

— (larg), Iart-o.

— Aș !

— Te rog eu s'o ierți.

— Nu-ți mai răci gura.

— (încăpățânat) Mă rog, te-a'nșelat ?

— Nu, ce să zic.

— Atunci iart-o.

— Ei, nene Gogule, vrei să spun ceva ?!. Mai degrabă o iertam dacă mă'nșela.

— Iart-o, că te-a înșelat.

— Vrei să mă bagi la ambiție, știu eu..

— Iart-o, că te-a 'nșelat.

— Glumești ?

— Te-a 'nșelat pe onoarea mea.

— Minți.

— Dacă-ți spun eu.

— Unde ?

— La șața Tinca.

— De unde știi ?

— Cum să nu știu.. Băete, mai dă-ne o sticlă !.. Nu mai are alt chiriș de cât pe mine. Pricepi ?

— Atunci o iert.

— Iart-o.

— Dacă m'a 'nșelat, o iert, ce mai vorbă..

— Te rog eu s'o ierți.

— Am iertat-o, s'a isprăvit.

— Vin, să te pup.

— Eu pe tine.

— Nu, eu.

— Poffim, pupă-mă... Fire-ai al dracului de idiot !

Băete, mai dă-ne o sticlă !.. Stai, un'te duci ?

— S'aduc pe nevastă-mea, ca să vezi ce fel de om sunt eu...

G. Brăescu

Amintiri din copilărie despre Gabriele D'Annunzio

Nu pot spune că cunosc personal pe Gabriele D'Annunzio. Pe vremea când, elev în clasa șasea gimnazială la Liceul G. B. Vico, din Chieti, venea acasă la noi, în strada S. Agata, să-i corecteze cele dintâi versuri tatăl meu, pe atunci profesor tânăr de tot cu faimă de bun poet; eu eram încă copil cu rochiță și șorțuleț alb, așa că nu mi amintesc bine trăsăturile chipului său de adolescent. Dar îmi aduc aminte de vocea lui, o voce limpede, răsunătoare, ironică și care mie, copil ursuz ascuns într'un ungher al *salonului galben*, pândind cu coada ochiului, cu acea neîncredere caracteristică a copiilor față de cei mai mari, îmi spunea cu un latinism ironic: „*Appropinquati* (apropie-te), *copile: nu te mânânc!* Pe atunci habar n'aveam de latinește și nu puteam pricepe ironia elegantă a celui *appropinquati* de *turnură* latinească, în locul lui *avvicinati* de toate zilele, dar simțeam instinctiv, în tonul frazei, o expresie puțin prietenoasă și mă ghemuiam tot mai mult în ungherul meu, hotărît în fundul sufletului meu să-l părăsc tatei când avea să vină. De data aceea veniseră doi (celălalt era Edoardo Scarfoglio) și râdea fericit de efectul pe care acel nevinovat latinism îl producea asupra sensibilității mele de copil ursuz și supărăcios. L'am revăzut mai târziu la Francavilla a mare și impresia a fost și atunci antipatică. Eram în viligiatură la Villareale, mosafir al

familiei Obletter care avea acolo o vilă somptuoasă. Străbătând pe bicicletă drumul cel prăfuit al Abruzzilor, mă întâlnisem deseori cu Fr. Paolo Michetti, și el pătimasem biciclist; legasem cu acesta o ciudată prietenie. Francesco Paolo Michetti era bun prieten cu tata, la a cărui căsătorie civilă fusese martor, ba chiar îi dăruise de nuntă două *acquaforti* intitulate pe franțuzește: *Petits maraudeurs napolitains* și *Petite gardienne d'oies*, pe care eu, la dreptul vorbind, nu le prea admiram; dar ceeace mă atrăgea la el, era veșnica lui voioșie, felul lui liber de-a vorbi și de-a se purta, dar mai ales, extravaganța lui. Intr'o seară, la un bal de la *Villa Obletter*, făcuse toate doamnele să țipe, scoțând din buzunar o mână plină de șerpi mărunți; altă dată îmi arătase în atelierul său niște nuduri minunate, spunându-mi: „Asta e Floralba (*sofia!*), dar, vezi bine, cum era odinioară!“; altă dată îl întâlnisem pe bicicletă cu băiatul lui, pe care-l luase în cârcă și care țipa și se svârcolea, fără ca el să-și piardă cât de cât echilibrul. Ne împrieteniserăm așa dar și mă poftise să mănânc *la porchetta* (homerica friptură abruzzeză constând dintr'un porc cât toate zilele, întreg, înfundat cu ierburi aromatice și-apoi fript la cuptor!), în acea curioasă vilă a sa, în formă de sferă, în care tot era sferic ori circular: ușile, ferestrele, mobila etc. Ei bine, în timpul acestor hoinăreli ale mele pe bicicletă, de la Villareale la Francavilla, am cunoscut și am schimbat câteva cuvinte cu Gabriele D'Annunzio. Prima oară l'am văzut călare în lungul țărmului mării, jucând calul în buestru pe marginea cea mai depărtată, între uscat și apă, acolo unde spumele se împletesc și se desigură ca niște magice și efemere dantele. Se opri să schimbe câteva cuvinte cu Michetti, îmi adresă și mie cuvinte gentile și evazive despre o oarecare nuvelă pe care o publicasem de curând și care-mi lăsară impresia că n'o cetise; apoi se făcu nevăzut, galopând printe dantelele spumei de mare. L'am revăzut în aceiași zi la masă. Felul său de-a vorbi mi se părea afectat, asemenea felului său de-a călări; acasă la noi se vorbea de el ca de un om și de un autor imoral; în ochii prietenului său și al meu, Fr. P. Michetti, ceteam un oarecare râs lăuntric, plin de compătimire, pentru acele maniere de-o eleganță afectată, cu totul ne la locul ei la acea masă simplă de țară, a unor prieteni; într'un cuvânt, impresia fu dezastruoasă. De ce-și dădea atâtea aere? Nu era oare băiatul aceluia om cum se cade care era Don Cicche-Paolo D'Annunzio, cinstit proprietar din Pescara, care ținuse la botez pe maică-mea și care venind pe la Chieti cu vre-o treabă, lega calul de zăbrelele *Casinului* și intră, sfătos, să schimbe două vorbe cu bunica și unchiul mei, să bea un păhărel din vinul nostru cel pișcător la limbă? De ce nu-mi cetise nuvela? Plăcuse lui Fogazzaro, lui Verga și lui Farina, cari nu erau mai puțini celebri ca el! Acuma eu îi spuneam în gând: «*Appropinquati*, poete, *appropinquati* de oameni; căci-om ești și printre oameni trăiești!» Dar el se depărta, călărind simbolic printre dantelele sărate ale spumelor de mare, *prețios* de copil, *prețios* ca om.

De-atunci a trecut multă vreme. Ador *arta* dannunziană, dar această *prețiozitate* a sa mi se pare și azi cel mai grav defect al operii lui Gabriele D'Annunzio.

Ramiro Ortiz.

Impresiile unui candidat fără voe

Sunt felurite varietăți de premii și felurite varietăți de candidați. E aspirantul perpetuu care s'a născut candidat așa cum te naști funcționar și cel care într'o dimineață s'a trezit candidat așa cum uneori te deștepti fără de veste bolnav.

Acest pacient inopinat se asigură întâi pe sine că nu a comis nici o imprudență, că nu are nici o vină de starea sa. Așteaptă apoi cu resemnare desigurarea pătimirii sale, cercetându-și totodată cu curiositate simptomele noi. — Iluzia și scepticismul pun pe el o stăpânire dublă și inegală pe care o suportă cu îngăduință. Intr'un acces trecător de lirism, tratându-și cauzele maladiei ca pe niște agenți nobili și propriul său organism ca un obiect de preț, are elanuri de grațitudine și tendințe la complezența de sine, Repede recules la noima lucrărilor, se întreabă căror destășurări microbiene se datorește starea sa precară, de care igiena pare a-l feri. O logică simplistă îi dă gânduri asemenea cu ale Ingenuului Voltairian în fața complicațiilor sociale. Își zice că odată ce a fost chemat la o răsplată s'ar putea s'o merite și n'ar fi imposibil să o capete. Dar practica elementară a moravurilor îl asigură că prezența sa acolo e un accident și o cifră complimentară.

Această luptă inegală între o iluzie debilă și optica de precizie a bunului simț, îl ferește de fatalism ca de o diabolică inverșunare determinată. Ține de capăt un fir subțire de ată ce l conduce prin labirinte superficiale și meandre semiobscurale ale conștiinței, dar cu o lampă de mână luminează contururile inofensive ale fantomelor amenințătoare. În sală rimic nu mai induce spre primejdia iluziei și confirmă aritmetica calculelor simple, sau absurdul aport al întințezimalelor. Dar în tenebrele ușoare și mobile ale locului a văzut chipuri prietenești proiectându-și lumina statornică. În incinta lor stă acum cuprins prielnic. Pare a se fi ridicat depe o trapă pe platformă înaltă și solidă. Se simte senin și împăciuit ca un laureat. Poate privi în jur primejdia și traficul opiniei, așa cum vizitezi o Caledonie când ești nevinovat și bine ocrotit. Ici și colo vede priviri clipind fugare. O mână i se întinde lunoasă, doi amici caută pentru ei o martingală care îi va ruina; conștiințele își fac cu ochiul; cinismul își plimbă zigzagurile și poți avea cinstea de a-l privi la lucru de aproape: loialitatea nu are sex; candidații nesiguri au așezat pe fața lor de toate zilele nădejdea și solicitarea ca pe o mască netixată bine într'un carnaval grăbit și trist, pe când un candidat predestinat înainte de a fi fost uns, s'a urcat în anvonuri înalte cu fața strălucitoare de încredere în sine ca de uleiuri. Un chip pe care se reflectă o mică dramă oprește atenția candidatului fără voe. Neomenia împrejurărilor mărunte silește pe un partizan să-și sacrifice convingerile.

Fuge pentru a și face socoteala că era imun și a fost decretat bolnav; că a fost chemat pentru a fi renegat că nu a cerut și că i s'a luat; dar că experiența plătește cât un câștig și solidaritatea amicală a cărei dovadă a făcut-o depășește cu mult oricare premiu, iar spectacolul merită să fie plătit cu riscul a 20.000 de lei.

Hortensia Papadat-Bengescu

REVISTA CARŢILOR

F. ADERCA «*Omul descompus*»
(Ed. Ancora)

Cu excepția primei sale lucrări, *Domnișoara din str. Neptun*, localizată în timp și spațiu, cu o problemă socială rezolvată în tipuri lipsite de ideologie, ce se cheltuesc în fapte cotidiene, și cu excepția viguroaselor sale «grădinării» neadunate încă în volum, literatura d-lui Aderca s'a îndreptat spre un impresionism în care spuma gândirii plutește de asupra genunii instinctului ca rămășițele unei corăbii pe locul naufragiului. Am numi această literatură ideologică prin tot ce-i voit în ea, prin principiul interior care îi organizează pentru a-i sublinia noutatea, prin atitudine, prin intelectualitatea de care-i saturată, dacă pe de asupra lar mei aparențelor n'am auzi și mai distinct țipătul strident și discordant al unei sensualități desperate, sensualitate fără ideal și pasiune dar flămândă de senzație... Prezentă și în *Țapul și în Republica roșie*, această literatură se realizează în ultimul roman, în care omul se descompune pentru a se căuta și găsi succesiv în femeile iubite: pretext de frescă erotică. Specia acestei descompunerii, de altfel, nu e nouă; putem zice chiar că e eternă și că circulă sub forma curentă a libertinajului, căruia d. Aderca i-a adăugat doar epilogul unei inutile degradări morale; după cum cel ce a băut va mai bea fără distincții subtile asupra calității băuturii, tot așa și omul ce se caută în femei se va găsi cu siguranță, cu atât mai mult cu cât el nu se caută în dificile corespondențe sufletești, ci în nuanța ochilor, în culoarea părului și în parfumul cărnei. Există însă un moment precis al zilei când, sub estompa amurgului, nuanțele se șterg într-o tonalitate uniformă, și în acel moment nu e cu puțință ca «omul descompus» să nu se mai regăsească odată. Ceeace este mai paradoxal la acest scriitor de subtilitate intelectuală, la acest dissociator abil, la acest transformator al materiei vulgare în fină substanță cenușie, este lipsa sufletului cu legile și problemele lui. Faptele se desfășoară după un determinism postulat și nici de cum logic; ele se mișcă pe linii exterioare despărțite de liniile interioare printr'un *hiatus* aproape organic; simți că sub o formă atât de rafinată lipsește esențialul, sufletul poate, sau numai conductele dinăuntru în afară prin care energiile spirituale se transformă în gesturile mărunte ale vieții. Am mai vorbit și altă dată de această discontinuitate între gest și gând, de această lacună la un scriitor în posesiunea tuturor posibilităților analizei psihologice. În afară de aceasta și tot atât de paradoxal, deși se descompune și se mistue pe rugul iubirii, eroul tipic al d-lui Aderca este lipsit de pasiune, întrucât înțelegem prin ea o forță sufletească; el este exclusiv numai un sensual condus de instinct. I-a fost dat acestui scriitor atât de inteligent, atât de raționalist, atât de capabil de expresie fină și de analiză, să ne dea o astfel de literatură primitivă sub forme rafinate, aparent psihologică, dar fără suflet și profund libertină, deși fără pasiune reală. Pentru pro-

ducerea unei astfel de impresii, e ajutată și de atitudinea «superioară», glacială și ironică (deși mai puțin în acest volum) de comentator detașat de lucrurile povestite. Totul rămâne însă dominat de talentul literar al scriitorului și de virtuozitatea stilului său ce izbutește ca prin mijloace simple și prin cuvinte clare să dea o impresie de poetică obscuritate cernând fumuriul vâl al depărtării peste lucruri a căror apropiere materială ar supăra. În registrul tonalității grațioase, poetice, cu apariții neprevăzute la fiecare întorsătură de frază, d. Aderca e cel mai bun stilist al generației noi literare.

E. Lovinescu

PERPESICIUS: «*Repertoriu Critic*»
(Bibl. Semănătorul, din Arad).

D. Perpessicius a început cum sfârșesc de obicei marii scriitori; a debutat printr'un volumaș de notițe informativ-critice, din care aproape nici una nu depășește spațiul unei pagini. Nu punem, desigur, pe seama încrederii de sine, natura specială a unui astfel de debut; o punem numai pe seama înlămpării care în cariera unui scriitor apare sub torma rară a editorului. Scrise pentru o revistă bibliografică notițele au o scurtime fatal uniformă: Eminescu, Papini sau Maeterlinck sunt egal amputați în patul lui Procust în care se răsfață în voie d-nii Teodor Bălășel sau Borza. Scurtimea obligatorie ca și tonul binevoitor nu exclud nici distincția critică și implică chiar o lapidaritate în care nuanța nu se pierde. D. Perpessicius e un om de gust, un stilist grațios și un spirit ornat; e poate singurul din generația nouă care se poate folosi oportun de o reminiscență clasică, mai eficace pentru triumful clasicismului de cât anticlasicele articole ale d-lui M. Dragomirescu în favoarea clasicismului. Axa judecății estetice a d-lui Perpessicius este în gustul său în genere sigur; atmosfera ei este într'o amabilitate în care ochiul exercitat distinge totuși suficient degradarea culorilor; primejdia vine însă din excesul amabilității și din sacrificiul copios pe altarul prieteniei; numai printr'o astfel de derogare afectivă teoria comicalului pur la Caragiale a d-lui Struțeanu poate deveni un „studiu savant susținut cu o dialectică stăpână pe subtilitate“. Pentru a degaja impresia autorității, suprema calitate a criticii, extirparea legăturilor de afecție reprezintă o imperioasă operație preliminară: așa și-a construit meșterul Manole mânăstirea și așa își construiește mai ales criticul opera.

E. L.

TICU ARCHIP: «*Colecționarul de pietre prețioase*»

Ticu Archip a debutat în literatura dramatică cu piesa *Inelul*, expresie a unei formule ce se confirmă și se precizează în volumul de proză nou apărut. Talentul D-rei Archip se dovedește original și ca formă și ca fond. Ca fond originalitatea constă în simultaneitatea realului cu irealul, formula însăși a vieții, umanul conținând latent și supraumanul.

Autoarea ne prezintă ambele aspecte într'un moment

de echilibru ce le permite să apară laolaltă în aventura vieții curente. Ca formă originalitatea autoarei constă în prezintarea calmă, netedă, proporționată, a unui subiect care de obicei conduce stilul spre lirism și inflațiune, calitate evidențiată mai ales în *Dăscălița*: O familie de moșieri: soțul, soția doi fii gemeni — și o dăscăliță de sat, o copilă care are o intrigă amoroasă cu moșierul. Imprejurări normale, fapte banale, oameni de toate zilele, cu germenii totuși al unor mari turburări.

Amorul aduce, cum e logic, gelozia soției cu consecințele ei: neliniște în casă și ură împotriva dăscăliței. Dar dăscălița moare și moartea ei face ca soțul amant să aibă reacțiunile firești, durerea neputincioasă devenită mizantropie, amintire și apoi obsesie, împinsă dincolo de limitele normale la nebunie și moarte. Acest sfârșit al soțului prelungește drama peste existența ei reală. Soția rămâne și ea sub obsesia dăscăliței care vie, fusese pricină de discordie, moartă, cauză de dizolvare și care acuma dăinuește ca o prezență totodată absurdă și reală — este o strigoaică. — Iată deci o succesiune de fapte firești din care naște însă supranaturalul. Văduvă și îmbătrânită, soția rămâne cu cei doi gemeni și, așa cum se întâmplă adesea, preferă pe unul din doi. Pentru a scoate pe cel preferat din atmosfera tristă a casei îl trimite departe la studii și păstrează lângă ea pe cellalt ca tovarăș al traiului ei mohorât. Intr'o zi crede că trecutul s'a isbăvit, doarește să fie mai fericită și rechemă pe fiul cel scump. Acesta se întoarce, dar tocmai el e acela care a păstrat o impresie mai vie a dramei petrecute în copilărie și care poartă un cult ascuns dăscăliței. — Amănunt plauzibil cum și generator de noi dureri. În sat, cel mai credincios dintre țărani devotați rămași ai moșierului crește în casa lui o fată, o crește ca pe o domnișoară. Fata cunoaște pe cei doi tineri și îi ademenește pe amândoi. Amândoi o iubesc dar adevăratul amor nu e tocmai amorul fiului preferat, a lui Grig. Când mama află că fiul ei iubit merge peacolo prin casa oropsită, se simte din nou înfruntată de dăscălița moartă și de soțul mort și a doua oară e lovită în a doua ei iubire pentru Grig. Fata cea ciudată din casa unde dăscălița și moșierul se iubeau adincoară, duce pe cei doi frați până la crimă; unul din gemeni ucide pe celălalt. Fata aleargă la conac. Când bătrâna o vede, crede cu spaimă că însăși dăscălița s'a întors este ea în adevăr dar intrupată în cealaltă. Unul din fii a murit. Care din doi? E cecece mama caută chinuitor să afle și nu va afla. Încearcă zadarnic să deosebească chipul mortului, geamăn cu cellalt. Ar vrea ca cel mort să nu fie fiul preferat dar ar vrea mai ales ca nu fiul iubit să fie acela care a înșelat-o a doua oară cu dăscălița — și tocmai acela e. — Trudită, învinsă, bolnavă, mama bătrână își iese și ea din rânduiala minței și casa moșierească e învăluită acuma cu totul de supranatural. Romanul e redus la elementele lui principale sau mai bine încă, acțiunea dramatică schemată în liniile ei eventuale. Subiect lesne melodramatic care putea fi tragic; subiect realist care putea fi exclus cu brutalitate realistă; subiect care se putea specula prin misticism și fantezie, ne este oferit într'o formulă de precizuni

riguroase a amănuntelor de fapte, locuri și oameni și totodată în cifre delicate dar și lucide ale fantasticului. Există în povestire un moment imperceptibil al trecerii faptelor dela realitatea la exaltarea lor. Această trecere nezimțită cere, desigur, meșteșug.

Astfel supranaturalul face cu realitatea un tot organic. Aspect literar care nu satisface prin noutate, prin adevăr și prin realizare. Amorul și nebunia, durerea și moartea, absurdul și uzualul, visul și fapta, apar inseparabile și ingenios dozate, se ridică împreunate la suprafața conștiinței, își solicită dubla lor evidență la lumină, așa cum sunt inseparabile ca și incontestabile în amalgamul obscur al subconștientului. În scrisul d-rei Ticu Archip, emoția este prezentă dar mereu controlată de cuget și în stilul său elanul existent e în chip fericit cenzurat de rigoarea clarității. Merite de cel mai mare preț.

Titlul cărții e o ispită spre simbolică: în colecția de pietre prețioase a cărților noi, volumul acesta e o piatră de preț; nu rubinul sanguin al colecționarului, ci un diamant șletuit, plin de strălucirea spiritualității.

Hortensia Papadat-Bengescu

LEON FERARU: *Magheruța veche* și alte versuri din anii tineri (edit. „Cartea Românească“, lei 35, pag. 174).

Wille zur Macht — Wille zum Gedicht!... Toată străduința e spre poezie: cât realizezi cine poate spune? Când înfățișările lumii și cântările vremii se schimbă atât de des!... Leon Feraru, cunoscut de acum douăzeci de ani: printr'o poezie de antologie—Magheruța veche — care e poate cea mai bună și reprezentativă din mișcarea literară socială a lui Gherea—cine ar fi putut prevedea că din Gherea vor apare plugurile de lemn ale mișcării țărănești dela «Viața Românească»?—iată acest Leon Feraru silit să se refugieze în Statele-Unite și după decenii de uitare să se imbarce din nou, să vie iar în țară, numai pentru a publica un volum de versuri din anii tineri... Această *Voință de poezie*, e poezia cea mai emoționată care circulă între paginile volumului.

E firesc deci ca de-atât de departe, depe celalt continent, Leon Feraru, pe lăuta pe care Ronetti-Roman a cântat: „Și vina-mi e că te-am iubit—o scumpă libertate!“, pe aceeași lăută a poezilor renașterii naționale, exilați, să cânte și el simplu și emoționant (azi, pentru declamațiile școlare de fine de an:)

De dincolo de ape,
Trimit salutul meu, ce, vai
Abia în vers încape;
Iubitei mele Români,
A doinei primăvară
Și ca un mort către cei vii
Sa'ut natala țară.

Ecouri vin din depărtări,
Cântări, picuri de flaut,
Cu ochi plâuși privind în zări,
O, țara mea, te caut.
Și ca prin vis te bănuiesc
Depart, hăt, departe...
Dar apele se înmulțesc
Și-o lume ne desparte.

È tot atât de firesc ca de atât de departe,—aproape

două decenii—Leon Feraru să aducă în tolba lui toate cântecele,—azi atât de vechi!—ale generației lui literare adică ale lui Cerna, Iosif, Anghel și Coșbuc. Cu tresăriri de inimă și acea groaznică bucurie, acea groaznică voluptate a morților cari revin,—îl găsești, iată, pe Eminescu :

Apropie-te inger alb din vise
Cu arpile străvezii deschise
In purpura stropită cu rubine,

Și mâna ta, încet, încet, s'o luneci
Pe fruntea mea fierbinte, să mă 'ntuneci,
S'adorm ca să visez mereu de tine...

Dar Statele-Unite n'au rămas fără ecou în sufletul poetului nostru, și pentru că pe acest teren nu-l mai putem verifica, ne mulțumim să gustăm pe'ndelete dintr'o pipă extrem-occidentală poezia «Fum».

F. Aderca

CRINII ROȘII de Sanda Movilă.

Bibelou, stampă, desemn pe mătase, decorație, ornament: acestea sunt vorbele care limitează critic, în opinia curentă, arta d-rei Sanda Movilă.

Noutatea de material din «Crinii Roșii» ne-a aruncat în erori de cunoaștere. Trebuie spus, spre folosul autoarei, dintr'un început, că multe evantalii japoneze din volumul său au fost deschise și întinse de-a lungul aproape a o sută și cincizeci de pagini pentru a acoperi lipsa unei bine determinate sensibilități. Autoarea înșelându-se pe sine, a înșelat în acelaș timp și critica. Uitându-se condițiile de precizie și relief ale artei decorative, s'a descoperit contradictoriu în «ceață», «vagul» și «clarul de lună»—elemente obsedante—meșteșug ornamental.

Nătura fragilă a elementelor acestei poezii (evantalii, mătăsuri, pasări de sticlă, marchize mici de Saxa, etc.) s'a substituit în falsă impresie critică decorativului estetic, diferențiat prin complexitate de acela din viață. Impotriva aceluiaș caracter acordat «Crinilor Roșii» fără un mai fin discernământ, se ridică și limbajul oarecum abstract al autoarei.

Prinsele sale sunt «ciudate», au «o privire adâncă», când adorm—adorm «profund» ș a. m. d.

O singură dată—întâmplător—autoarea rezolvă prestigios problema subtilă a ornamentului în poezie. «Prinsele oarbă» a adormit pe marginea unei fântâni.

Iar dungi prelungi de stele căzătoare
In păru-i greu de-aramă se anină.
Ii pune noaptea praf de argint pe gene,
Pe ochii morți o lume de mister,
La glesae cercur albe de lumină.
Iar micile columbe grațioase
Cum dorm cu ciocu 'ntins spre sânii ei,
Par vagi dorinți ce-i ciugulesc ființa,
Făcând să se 'nfioare ciopulei.

(Oarba, II.)

Afară de citatul acesta, întreg acel roman amoros, care scaldă constant în luna și în privirile streinului venit de la Nord pe foarte ciudatele prinsele Lya-So și Yukt, își topești contururile în fluidități muzicale; departe de a fi un sens, el este numai o vibrație. Elementele decorative nu sunt întrebuințate pentru scopul cuprins în natura lor; ele sunt ciocnite între ele numai pentru a li se fura vibrația.

Unică preocupare artistică, melodia subliniază intenția de ornament, anemiind tot deodată până la imperceptibil și pulsul liric. Esența sonoră a poeziei d-rei Movilă este cauza poruncitoare de stăruitoare repetiții (chiar versuri întregi) pe care însă nu le vom preschimba în reproșuri fiindcă dacă numai rareori sunt impuse de condițiile inspirației ciclice, mai adesea implinesc funcția de ceeace în recitaluri se chiamă «frazе muzicale».

Caracterul acesta, singurul real, al «Crinilor Roșii», printr'o insistență căutare, a fost împins în înfăptuire până la savante acorduri:

Mab,
Adâncul ochilor de lacuri moarte. .
Alba ta ființă 'ncremenită...
Mâna de sîdef ce nu s'agită...
Zâmbetul de piatră ce te apasă...
Și lumina lumii—atât de multă...

Mab,
Sunt nopți atât de stranii
Și zâmbiri atât de albe
Că 'nspăimântă...

Cuvintele subliniate, deși numai de vagă așonanță, se îmbrățișează muzical într'o rimă bogată peste atâtea versuri despărțitoare. Astfel ornamentul, subtilizându-se printrе ritmuri, rămâne mereu intențional.

Acrașta este poezia d-rei Movilă până în ciclul «Povestea Bugului». De acum autoarea, renunțând la micul bagaj de articole foarte scumpe, ne spune ceva despre sufletul său—până aci colivie pentru «pasări de sticlă». Sub pînțenul unui sentiment deslușit expresia se virilizează, ritmul cade sub legile muzicii sale, iar d-ra autoare scrie poezie de felul celei pe care o reproducem:

Vei ști că te aștept
Ca'ntotdeauna
Pe marginea albastrelor fântâni
Impodobită cu sîdef și lacrimi
Cu înmăinile sculptate'n rugăciuni.

Aștept prelungi-ți ochi
In care
Lucesc sfâșietoare
Vârfuri de pumnale,
Tortură caldă, moartea mea în-
ceată,
Te-aștept cu spaimă și cu
osanale.

Dar vei mai ști
Că de nu vîi nici astăseară,

Credem că ultimile cicluri ale volumului prezintă talentul remarcabil al d-rei Movilă pe drumuri proprii. Personală până și în defecte, autoarea poate duce pe căile găsite mândria de a deține însăși punctul său inițial de evoluție.

Vladimir Streinu.

HENRIETTE YVONNE STAHL: *Voica*
(ediția II).

Conștiința literară a vremilor noastre tinde să se realizeze, cu predilecție, în roman; acesta a invadat dominator și în restrânsa sferă a preocupărilor tineri

noastre literaturi. S'au publicat, după război, mai multe romane decât totalitatea lor, începând dela uitatul Filimon, până în pragul epocii de înflorire a genului.

E, în aceasta, un semn de maturizare artistică, pentru noi, dar și o problemă mai complexă, pentru generalitatea fenomenului.

Umanitatea a trecut printr'o grea experiență sufletească; transformările precipitate, nouă și haotice în diversitatea lor pe care războiul le-a stârnit, cum un uragan desțelenește lumea ascunsă din fundul oceanelor, cer o formă de expresiune larg cuprinzătoare: de-aici expansiunea epopeică a literaturii post-belice.

Nu ne va surprinde astfel nici chiar debutul literar, prin abordarea directă a romanului.

*

D-ra Stahl și-a destins sborul sub cele mai prielnice auspicii: Un premiu literar i-a dat consacrarea neîntârziată, dela primii pași. În scurt timp ne atrage atenția prin retipărirea romanului său, *Voica*; acesta e isvorit dintr'o experiență a marelui război. E poate chiar mobilul ce a fecundat, precipitând vocația d-sale literară; căci *Voica* e, cu deosebire, o operă de observație, pricinuită de schimbarea unui mediu social, specific prin pitorescul și mentalitatea lui, cât și prin ochiul de lumină ce-l deschide asupra sufletului omenesc.

Plămădit din concentrarea atentă a unei curiozități migăloase, de natură esențial feminină, romanul e semnificativ mai ales prin primenirea straturilor sufletești pe care evenimentele mari le aduc în mentalitatea umană.

Autoarea ne confesează o experiență din lumea rurală: a descoperit acolo categorii psihice vădit contradictorii cu mentalitatea orășenească, deși ilustrând un strop din conștiința omenească. *Voica* e deci o delicată anchetă psihologică în viața sătească, în timpul recentului război. Nodul narațiunii îl formează însă sobra anecdotă ce închide în sine drama familială a unei femei: *Voica* își datorește experiența aceluiași război căruia d-ra Stahl îi datorește, aci cel puțin, chemarea la viața literară.

Scoasă din ritmul normal al existenței ce o lega, până în preajma cataclismului ce-a sgudivit lumea în adâncimi, de iubirea soțului și a pământului—*Voica* își smintește armonia internă, fiindcă Dumitru, bărbatul ei, se întoarce acasă cu rodul unei iubiri nelegitime, Ion, de-a-cum motiv de prăpastie sufletească între ei.

Prin ivirea acestui intrus, *Voica* e amenințată mai întâi în iubirea ei, căci nu fusese în stare să-i dăruiască lui Dumitru un urmaș, apoi în interesele și demnitatea ei. Fiindcă tatăl își simte copilul rupt din ființa lui, *Voica* va fi umilită, crescând pe un străin și, va fi prejudiciată, băiatul devenind moștenitorul întregii averi. Teama de a nu fi isgonită din propriile ei drepturi o face dârză, dar iubirea pentru soț îi topește mândria, făcând-o să se întoarcă înapoi, acasă, după ce părăsise mânia căminul.

Dumitru a biruit, fiind mai tare. Impăcarea cu noua situație e însă o luptă grea cu sine însăși. Prudența o îndeamnă să persiste în cererea de a-și asigura viitorul, când pretinde bărbatului să-i dea, pe numele ei, un petec de pământ; dar iubirea pentru el și autoritatea ce nu

se abate o clipă de pe capul ei îi înăbușe lupta. O necesitate ancestrală îi apropie unul de altul, deși, în conștiința lor, surd, se sbate încă fiorul înstrăinării.

În această metamorfozare psihică se concentrează momentul unic al temei ce rezidă la baza romanului d-rei Stahl. Prin lipsa lui de complicații e numai un moment novelistic.

Cu toată relativa întindere a operii—*Voica* nu prezintă decât materialul strict al unei novele. Dinamica forțelor psihice se reduce la încordarea reciprocă a celor două personaje principale și la destinderea lor finală.

Cum a încercat totuș d-ra Stahl să dea aparența unui roman? Printr'un artificiu de compoziție, în care fragmentele descriptive spațiază larg etapele narațiunii momentului central: diluată, prin compoziție, *Voica* are extindere, dar nu dobândește adâncimea necesară unui roman.

*

Am văzut la ce se rezumă acțiunea romanului d-rei Stahl: la un moment novelistic. Între evoluția faptelor acțiunii se interpune însă eul scriitoarei: un regisor abil ce înscenează drama, făcând legăturile între diferitele ei părți. Dar tot acest procedeu e dovada îndigenței unei forțe creatoare, de dimensiuni întindevăr epice.

Și totuș *Voica* d-rei Stahl vedește calități reale, pentru o debutantă ce și-a ales un gen atât de matur. E mai ales observația vieții, minusculă și de o feminitate specifică, a mediului rural, pe care-l evocă cu tot pitorescul lui veridic; e siguranța limbajului bine prins și facilitatea—ușor diluată însă—a povestirii; e sobrietatea descrierii câtorva siluete, cu o reală observație, deși prezentate numai static, reduse la o notă psihică just intuită: Stoiana ce zugrăvește teama de doctor a țăranelui, baba Ioana—viclenia lacomă de bani, Stanca—teama ce îndobitoceste pe orfanul persecutat de toți, Anca—resemnarea precoce a copilului tădrit, Maria—țărancă parvenită și disprețuitoare a mediului din care s'a ridicat, și, în sfârșit, încăpățănarea autoritară a soțului pe care o reprezintă Dumitru, sau simțul prudenței individuale, atât de acut la *Voica*, femeie dârză, dar resemnată printr'o neîmplănzită educație ancestrală.

Toate aceste siluete creionează categorii psihice reale ale mentalității rurale; mai mult statice însă, sunt rodul unei observații în care arta abia s'a diferențiat de etnografic.

Darul prețios al observației, în care uneori, fatal, se împletesc vioiciunea cu puerilitatea, are adesea aerul ciudat al unui spirit novice ce se miră, par'că, a fi descoperit în țaran o existență de o specie zoologică profund deosebită de a orășanului; deși romanul se limitează la proporțiile unei novele, iar aceasta la subsecțiunea unui jurnal intim ce nu duce la posesiunea profundă și integrală a lumii descrise—totuș, d-ra Stahl ne-a oferit, în *Voica*, ceea ce se numește cu formula consacrată: un promițător debut literar.

Pompiliu Constantinescu

REVISTA REVISTELOR

UNIVERSUL LITERAR. Nu credem să fi avut vre-o altă revistă românească primirea, pe care a avut-o *Universul literar* la reparația lui sub o nouă formă. *Universul literar* reprezenta un lung trecut de maculatură beletristică, în care cititorul fără deosebire, și în cazul de față mai ales liceanul sentimental, cumula și sarcina de colaborator. Pentru a se scutura de un astfel de trecut compromișător, *Universul* a traversat și purgatoriul d-lui Iorga, în care, în afară de articolul, insuficient de altfel, al directorului său, dar întârziat probabil de serviciul neregulat al poștei cu cel puțin două-zeci de ani, mediocritatea literară a continuat să fie tot atât de obligatorie ca și la vechiul *Univers*, îmbrăcându-se doar sub forma doctrinală a tradiționalismului; lipsa de talent e singura tradiție pe care o mai respectăm. Abia cu d. Perpessicius *Universul* a început o viață nouă, pe care rămâne s'o caracterizăm și s'o încadrăm în dezideratele noastre. Prin poezia sa, d. Perpessicius aparține mișcării noi literare, prin critica sa impresionistă, și-a arătat și simpatii firești pentru această literatură, prin mlădiere mai reprezentivă și o garanție împotriva fanatismului dăunător sub orice formulă s'ar înfățișa. *Universul* pornea deci sub auspicii bune care au și fost salutate de toți cei ce se interesează de progresul publicisticii noastre literare. Revista a luat imediat un alt aspect: s'au lăsat drumuri, s'au deschis bulevarde. s'au creiat piețe; aerul a început să circule prin foile revistei sub forma informației și a actualității; prezența unui om cu simțul condițiilor minime ale existenței literare a devenit astfel vizibilă dela primul număr. Ne asociem deci și noi în a felicita și *Universul* și pe redactorul lui. Ne luăm însă și obligația de a indica pe scurt primejdiile noii directive, nu din pornirea nesănătoasă a criticii celor ce se petrec în casa vecinului, ci dintr'un interes sincer și pe care-l presupunem obștesc pentru dezvoltarea normală a literaturii noastre. Suntem și noi, de pildă, pentru o largă informație literară și o recunoaștem ca o necesitate primară mai ales într'o foaie populară; nu credem însă că literatura trebuie să fie înlocuită prin reportaj literar și informația critică prin simpla înregistrare indiferentă sau uniform binevoitoare, cu alte cuvinte, nu credem ca *Universul literar*, pentru a trăi, e obligat să introducă în literatură procedeul strict informativ sau banal elogios al *Universului* politic. Mersul unei literaturi nu se rezumă la nomenclatura completă a sezărilor, concertelor, expozițiilor, conferințelor sau chiar a bibliografiei din cursul unei săptămâni; nu credem, de pildă, că exagerăm când afirmăm că disertațiile d-lui Struțeanu asupra „*Scrisoarei I*” care „e o poezie cu caracter filozofic, deși nu e o demonstrație filozofică”, nu reprezintă vre-un interes memorabil. Conferențomania bântue de câțiva timp; ziare politice, care nici nu înregistrează apariția cărților serioase, înregistrează în schimb flecăreala guralivilor dela tribuna tuturor ateneelor suburbane; nu credem că și o revistă literară trebuie să-și piardă jumătate din spațiul său cu astfel de preocupări fără legătură cu creațiunea. Tot așa, sub cuvânt de a da diagrama publicisticii noastre literare, nu credem că e necesar ca *Universul* să reproducă pagini întregi din alte reviste. E destul de rușinos că au văzut lumina o singură dată indigențele literare ce s'au numit interviurile d-lor Sadoveanu, G. Ibrăileanu sau Brătescu-Voinești pentru a nu dori să le mai citim și reproduse. Nu înțelegem de asemeni rostul unui așa zis calendar literar, în care se consemnează posterității că la 19 Februarie 1884 Ionescu-Gion a ținut o conferință despre „Elementul pitoresc în cronicile române” sau că la 20 Februarie 1866 Em. Krețulescu a vorbit la Ateneu despre „Eloquență”. Nu ne ajung guralivii contemporani; trebuie să desgropăm și pe răposajii. Toate observațiile de până acum sunt însă lătrălnice; e timpul să venim la esențial, căci în spațiul ce-i mai rămâne după atâtea superfluități, *Universul* publică și literatură. E o datorie de conștiință să-i spunem că, în genere, această literatură nu răspunde așteptărilor. Știm, de altfel, că mediocritatea e fatală pentru orice publicație, deoarece producția literară cu adevărat bună e rară; nu credem însă că mediocritatea trebuie să devină o necesitate principală. O spunem cu atât mai vârtos

cu cât d. Perpessicius, personal, a dovedit de mai demult o orientare și preferințe caracterizate în domeniul literaturii. După ce a ucis critica prin reportaj și informație, nu credem că trebuie să copleșească și talentul prin mediocritate sistematică. Arta conducerii unei reviste cere dublul tact de a ști să respingă pe solicitatorii fără talent și să solicite pe scriitorii cu talent. Ne exprimăm așa dar dezideratele noastre cu prietenie și din dorința de a fi de folos; o facem în numele drepturilor criticii, pe care o dorim instaurată în coloanele *Universului literar*, nu sub forma agresiunii sau a polemicii, ci sub forma alegerii materialului și a clasării critice a informației; numai așa nu vom fi siliți să aflăm că la 1886 Krețulescu a vorbit despre „Eloquență” și să citim rezumatele conferințelor d-lui Struțeanu din 1926.

CETATEA LITERARĂ. Revista d-lui Camil Petrescu e tipul ideal al unei reviste fără rotative și fără posibilități de desfăcere. Neliind o revistă populară, nu face, deci, nici sacrificiile de gust și de bun simț, pe care revistele populare se simt obligate să le facă. E o revistă ce se adresează unui public restrâns de cititori, în cea mai mare parte scriitorii sau viitorii scriitori; e o revistă și selectată și organizată. D. Camil Petrescu era indicat pentru o astfel de revistă: are o concepție hotărâtă de artă și un gust literar precis, rapiditate de discernământ și, la nevoie, posibilitatea de a umplea un număr respectabil de coloane. Știe ce vrea și realizează ce vrea; nu-l vom certa deci pentru insuficiențele gustului său, de altfel, fatale tuturor celor ce și-au configurat personalitatea și nu reacționează decât pentru un fel de literatură. Pe lângă gust, d. Camil Petrescu mai are și o atitudine răspicată și forța morală de a și-o susține fără complicități. În aceste condiții nu putem decât urmări și sprijini chiar o revistă, în care se afirmă o conștiință literară, lucru rar în publicistica noastră. *Cetatea literară* a mai avut și norocul să dea la lumină din primul număr un nou talent, pe necunoscuta doamnă T., care, procedând din analiza doamnei Hortensia Papadat-Bengescu și din „cunoașterea plastică” a d-lui Camil Petrescu, și-a afirmat totuși o originalitate din îmbinarea acestor calități. După o astfel de revelație literară, *Cetatea literară* ar și putea dispărea, în siguranța că a servit mai bine literatura română decât atâtea reviste care în curs de ani de zile n'au adus nici o contribuție nouă cum sunt, de pildă, *Gândirea* sau *Adevărul literar*.

În ultimul număr al revistei sale (no. 4) d. Camil Petrescu se ocupă și de *Istoria civilizației române moderne*, făcând observația că, pe cât a fost de lărmuriitoare critica după primul volum pe atât a devenit de tăcută după volumul al treilea. Observația e justă; după primul volum m'am trezit, în adevăr, cu o furtună de protestări, de revendicări, de critice serioase sau glumețe; șase luni *Viața românească* m'a combătut, în timp ce agenții ei mobili de pe la sucursale îi debitau soldul de argumente cu rabat ca la o desfăcere; de îndată ce a apărut însă volumul III, în care teoria sincronismului este, în sfârșit, expusă și tratată în cadrul ei istoric și sociologic, d. C. Rădulescu-Motru se mulțumește să și facă rezervele în scrisori particulare sau la cursul său în fața studenților, d-nii I. C. Filitti, Barnoschi, N. Petrescu sau celalt domn Nae tac. *Viața românească* nu-și mai revendică prioritatea interdependenței, iar agenții ei de popularizare au încetat de a mai discuta sociologie. Aceasta ar putea fi interpretată ca un succes, în realitate este însă numai o tactică. Avem, totuși, de făcut și o întâmpinare articolului, de altfel atât de binevoitor, al d-lui Camil Petrescu. D-sa susține că în vastul material al *Istoriei civilizației române moderne* se află și idei exprimate de d-sa mai înainte și folosite de mine acum fără referințe. Afirmăția nu se precizează dar, din aluzia unui alt articol, bănuim că acele idei se raportează la problema limbii literare. Prietenul meu Camil Petrescu are un admirabil temperament poetic care-l obligă, ca pe orice poet veritabil, să-și închipue că lumea începe cu sine și că chiar când, ca să zicem așa, își suflă nasul, tace un gest, pe care nu l-a făcut nimeni înaintea lui; numai printr'o astfel de conformație sufletească mai

îndrăsnesc poeții să ne cânte amorul sau natura cu prezumția de inițiatori. Fie că aluzia se referă la problema limbii, fie că se referă la alte chestiuni, cred că îmi pot dovedi prioritatea ideii, căci, prin inexorabilul dar regretabilul avantaj al vârstei, mi-am sufla, ca să zicem așa, nasul înaintea prietenului meu Camil Petrescu.

NEAMUL ROMÂNESC LITERAR. Cu *Neamul românesc literar* avem impresia că nu putem lega o discuție contemporană; stăm de vorbă cu răposaii. D. N. Iorga își republică articolele de acum douăzeci de ani asupra „Sămănătorului” sau își înserează conferințele ținute la Vaslui asupra „vechiului nostru naționalism cultural”. Știm ce este „Sămănătorul” și apreciem și noi „vechiul lui naționalism cultural”: am explicat-o și în *Istoria civilizației române moderne* și în *Istoria mișcării Sămănătorului*, în care nu credem să fi fost lipsiți de obiectivitate. Ce a fost „Sămănătorismul” știm, de altfel, aproape cu toți; numai d. Iorga a mai rămas să ignoreze că, ori ce ar fi fost, nu mai există ca forță activă și organizată. A murit cum mor toate formele de artă pentru a se topi în veșnica devenire a vieții. Și pentru a nu discuta principial și de ajuns să ne referim la paginile „seriei noi” a revistei. Nu-i talent și pace; mai mult chiar, după cum se vede, nu mai sunt nici colaboratori, căci iată ce citim în No. 42 „Direcția revistei *Neamul rom. lit.* face apel la foștii colaboratori ai revistelor „*Sămănătorul*”, *Floarea darurilor* și *Neamul rom. lit.* dinainte de război, să continue a colabora și de acum înainte, trimițând manuscrisele... etc...”. În fața acestei dezertări a foștilor colaboratori, deși în preajma venirii la putere, are dreptate d. Iorga să-și în-țituleze ultimul articol „In plină anarhie”.

CONVORBIRI LITERARE. — Nu poate exista un sentiment mai dureros decât sentimentul celor ce ia în mână un număr din *Convorbiri literare*, venerabila strajă a începuturilor literaturii noastre. Credeam că odată cu d. S. Mehedinți s’au mistuit toate posibilitățile incompetenței puse de împrejurări în fruntea unei reviste condamnate ani de zile de a se face singură din alăturarea unor articole științifice sau istorico-literare lângă operele poetice ale d-lui Eugen Ciuchi sau lângă stihurile unui magistrat, în care se preamăreau meritele „cărței verzi” a lui T. Maiorescu cu ocazia războiului balcanic. Calvarul *Convorbirilor literare* nu s’au sfârșit însă nici cu retragerea d-lui S. Mehedinți în sânul preocupărilor sale didactice: incompetența lui gravă a fost înlocuită cu incompetența zămbitoare a d-lui Al. Tzigara-Samurcaș. Ce legătură putea fi între acest cunoscător de ouă văpsite și literatură, este încă o problemă fără soluție. Și pantru d. Tzigara-Samurcaș ca și pentru tenebrosul d. Mehedinți o poezie rămâne tot un sgomot inoportun ca un geam spart sau o salvă de artificii într’o sală de bal. Situația *Convorbirilor* nu s’a schimbat deci cu nimic; sub raportul literar ea continuă a fi inexistentă. Și va fi mereu așa până ce conducătorii vor înțelege că o revistă adevărată nu e o justapunere de material eterogen, oricare ar fi fost el, ci o masă omogenă organizată prin prestigiul și competența unui singur animator. La conducerea revistelor literare n’au ce căuta istoricii, geografilor sau colecționarii cusăturilor naționale ci criticii cu un ideal estetic determinat, cu experiență și competență literară și, mai presus de toate, cu simțul contemporaneității: a imita pe răposai înseamnă a ignora elementul esențial al personalității lor, adică simțul purtător al viabilității.

LUMEA. — Bazarul săptămânal ieșean, care apare la București de două ori pe lună, e interesant pentru poeziile și articolele d-lui T. Arghezi; mulți trebuie să-l urmărească și pentru nepuizabilele pagini ale nepuizabilului povestitor moldovean, M. Sadoveanu, din lumea bălții și a pădurii. Nu numai datorită de cronicari ci și plăcerea personală ne a făcut deci să ne apropiem de numărul ultim (anul II, No. 48) al acestui bazar în care, sub o direcție de o mare supleță spirituală și comercială ni se prezintă cu o egală simpatie două sensibilități și două generații literare antice. În prag ne-a oprit însă manșeta copertei de pe care răsărea cu litere mari: „In acest număr 16 pagini inedite de antologie”. Pentru edificarea contempora-

nilor, nu ne rămâne decât să reproducem și numele fericitilor români care, scriind pentru un bazar săptămânal ieșean ce apare de două ori pe săptămână la București, se pomenesc că au scris pentru o antologie. Iată-le: Otilia Cazimir, Alfred Hefter, Sandu Tudor, Em. Serghei, T. Bobeș, Ștefania Zoltoviceanu, C. Săteanu. Cu astfel de însușiri de „manager”, e de regretat că d. Alfred Hefter își pierde timpul cu infructuoase exhibiții literare în loc să prezinte publicului mult mai rentabile exhibiții pugilistice între campionii lumii întregi și cei naționali, pentru a înscrie de data aceasta adevărate pagini de antologie... în registrele înțepinderei sale.

RITMUL VREMII. — Nici nu s’ar putea să nu privim decât cu simpatie o revistă de tineri poeți și prozatori, cei mai mulți din personalul *Institutului* d-lui Dragomirescu, care, cu sacrificii desigur, întrețin focul sacru al literaturii și se pun, ca să zicem așa, în ritmul vremii. O simpatie atât de legitimă și atât de dovedită de altfel, în multiple împrejurări față de tinerime pălește însă dinaintea simpatiei, pe care ne-o inspiră personalitatea mult mai interesantă a d-lui Mihail Dragomirescu, inspiratorul acestei reviste ca și al altora. Când fi-e mai amară viața, când desperezi de tine și de alții, o pagină a acestui critic te înviorază prin inequizabilul ei optimism. Cu oricât scepticism am privi forțele noastre creatoare, dispoziția euforică te cucerește, când îi auzi pe entuziastul nostru amic protestând împotriva prelinsei crize literare: „In ce an, exclamă cu vigoare domnia sa, au putut apărea poeți în proză de valoarea scriitoarei noi Gina Sandri, nuvelisti ca Adrian Hurmuz, poeți ca Radu Gyr și N. Milcu, prozatori ca George Dumitrescu”.

În fața acestei apostrofe fără replică, nu le mai rămâne dușmanilor dinăuntru de cât s’o rupă de fugă de pe câmpul de luptă; iar când, încordându-se și mai mult d. Dragomirescu își cheamă în ajutor și rezervele Dragostavilor și ale Mândrilor, și își pune în linie de bătaie și artileria grea a lui „Sorbul” și „Talaz”, a tunci, în neputință o e a mai rezista unei astfel de impetuoșități și dușmanii din afară ai neamului nostru sunt isiliți să ne recunoască supremația literară și culturală și să ceară grația vieții, *pollice verso*.

Răposatul poet Nicolescu credea că are gât de sticlă și, de vreme ce-o credea, trebuie să-l și fi avut. D. Dragomirescu se proclamă șeful unei „școli noi” care a răsturnat curente și scriitori și a întronat pontificatul literar al debonarei sale persoane. Fiindcă o crede, trebuie să fie așa. Toți cei ce văd în domnia sa expresia lipsei de emotivitate, a belferismului, a ignoranței, (de 20 de ani, după afirmarea d-lui Dragoș Protopopescu, d. Dragomirescu n’ar mai fi citit nici o carte), a platitudinii de cugetare și a incapacității de a face acordul între subiect și predicat, — sunt prin urmare niște calomniatori. În realitate, d. Dragomirescu are gât de sticlă, a produs „contracurentul estetic”, și cu o reală competență în materie de stil se ocupă de „exema” stilistică a altora.

E. L.

Ultimele lucrări ale colaboratorilor „SBURATORULUI”

E. Lovinescu, <i>Istoria civilizației române moderne</i> . 3 vol. (ed. Ancora) a	50 Lei
„Critice, vol. I, <i>Istoria mișcării Sămănătorului</i>	45 Lei
„Vol. II, <i>Metoda impresionistă</i>	50 Lei
Ramiro Ortiz, <i>Italia modernă</i> , Ancora & Co.	60 Lei
Hortensia Papadat-Bengescu <i>Fecioarele despletite</i> , roman, Ancora & Co.	60 Lei
<i>Romanța provincială</i> ed. Cultura Națională,	60 Lei
F. Aderca, <i>Omul descompus</i> , roman, Ancora & Co.	60 Lei
G. Nichita, <i>Destrămarea</i> (poezii)	40 Lei
Ticu Archip, <i>Colecționarul de pietre prețioase</i>	35 Lei
Sanda Movilă, <i>Crinii Roșii</i>	25 Lei

ASPECTELE VIEȚII LITERARE

S. S. R. Aspectul întrunirii S. S. R. de la 14 Februarie merită să fie fixat în aceste efemeride literare. Ședința promitea să fie și furtunoasă și interesată; furtunoasă, prin prealabila amputare a societății de mai mult de jumătate din membrii săi; interesantă, prin noul procedeu al distribuirii premiilor pe calea votului universal...

Furtunoasă, totuși, ședința n'a fost: în fața campaniei de presă și a prezenței decise a victimelor recalcitrante, comitetul și-a aminat soluția discutabilă. Căci trebuie să amintim, că pe baza unei hotărâri anterioare, luate de puțini ca de obicei, cei vreo trei sute de membri ai societății au fost trecuți sub un riguros control, de către d. Ghiță Adamescu sub raportul stilului și compoziției și de d. Nichifor Crainic sub raportul ortodoxiei; pe cei scăpați de sub acest control, autorul piesei *Pe aici nu se trece*, d. Alfred Moșoi, i a oprit în drum pentru a fi pipăiți de d. Dragomirescu de genialitate și examinați sub raportul cotizației la *Institutul de literatură*. E de prisos să spunem că nu împărțim punctul de vedere al comitetului; o societate de scriitori nu are un caracter academic ci unul pur profesional. Pusă chestia pe talent, credem că nu se găsesc doi scriitori care să și-l recunoască. Criteriul valorii literare este deci neaplicabil și de s'ar face, totuși, apel la el, nu s'ar putea pune de cât la admiterea în societate. D. Alfred Moșoi trebuia deci să se ațină la intrare cu paloșul infailibil al gustului său literar. Odată admis înăuntru, nu e logic ca scriitorul să fie evacuat decât pe prețul infamiei din paradisul artificial al unei societăți în care, de e întreprinzător, se poate ocupa cu plasarea de bilete de loterie, cu organizarea de baluri, cu încasarea de împrumuturi sau premii, și cu obținerea unui post permanent în sânul comitetului.

Nici în privința noului procedeu al distribuirii premiilor prin votul adunării generale nu ne putem ralia la decizia comitetului. Ședința de la 14 Februarie ne-a dovedit, până la evidență ineficacitatea unui sistem, prin care valorile estetice sunt lăsate la discreția complicităților de cafenea. O singură părere competentă și matură valorează mai mult de cât aranjamentul pe bază de camaraderie sau de reciprocitate a unor oameni fără puncte fixe de orientare în materie literară sau pur și simplu cinici.

Ne mai rămâne să fixăm în câteva rânduri și aspectul salei dominate de la început de prezența unui confrate, venit așa cum îi șade omului mai bine la întruniri și pornit pe discursuri nerealizate, deoarece, împiedicat la limbă, omul nu reușea de cât să schițeze gesturile sughițate ale neuitatului cetățean caragalesc. La urmă, din tumult, s'a desfăcut ca o muzică suavă și glasul d-lui Dragomirescu, propunând, firește, o listă de candidați brevetați de Institutul d-sale de literatură. Din șirul fericiților propuși, n'am desprins de cât doar numele d-lui „Corneliu Moldovanu, cel mai mare poet al generației noastre”. Nu putem, totuși, învinui pe d. Mihail Dragomirescu de a fi fost în situația veselului său confrate; nu numai că nu era „potrivit” cum îi șade omului mai bine la întruniri, domnia sa, dimpotrivă, își întocmise lista deacasă în urma, probabil, a unei adânci scu fundări estetice în opera unui atât de reprezentativ poet al generației noastre.

„SĂMĂNATORISMUL” ȘI LUPTĂTORII POSTUMI. Deși trata despre lucruri moarte, volumul meu asupra *Istoriei mișcării Sămănătorului* a produs oarecare reacțiuni polemice. D. N. Iorga a dondănit amenințător astăvară prin *Universul literar* și a promis o cruciadă de exterminare a „calomniatorilor” care, din nefericire, s'a limitat la o conferință la Vaslui, la reîmpri nări de vechi articole, și la câteva alte articole uitate, probabil, la tipografie de acum două zeci de ani. D. Tomescu a luat și d-sa apărarea *Sămănătorismului* în *Ramuri* susținând că trăim încă sub regimul literar al d-lor Sandu Teleajăn, Lascarov Moldovanu, și Nichifor Crainic, ultimii sămănătoriști. În definitiv,

gusturile sunt personale și nu le putem schimba. Lupta această, postumă și academică, amenința astfel să se isprăvească fără vărsare de sînge, când iată că apărui pe câmpul de operație, îmbrăcat în armură strălucitoare de războiu, domnia sa domnul M. Dragomirescu, *ipsissimus*. Cititorul se va mira poate de apariția inopinată a noului luptător. „Și acum, scrie anume d-sa, întrebăm pe d. D. Tomescu; Cine s'a ridicat din 1907 în contra „literaturii de agitație” fie că lua, fie că nu lua, ca punct de plecare, fărâniea? Cine a predicat „autonomia” scriitorului, adică independența de orice curente politice. fie chiar naționale? Cine i-a îndemnat pe scriitori, să fie numai „ei înșiși”, să aibă, deci, numai preocupări „pur literare”? Cine le-a recomandat „să adîncească viața”? Cine i-a învățat „cultivarea expresiei” în legătură cu adîncimea și adevărul fondului? Cine i-a silit pe....? Cine adică a combătut *sămănătorismul* ca, de altminteri, și „poporanismul”, „*Vieții Românești*”? etc.. Ne întrebăm și noi: cine? mă rog cine putea face atâtea isprăvi deodată? Răspundeți noroadelor! răspundeți, vânturi! răspundeți, ecouri! Să fi fost oare Achile sau Alexandru Machedon? Anibal sau Napoleon? sau te pomenești poate că o fi fost Titu Maiorescu? Nu! Eroul atîtor acțiuni glorioase e însuși d. Mihail Dragomirescu; apostrofa sa nu e o lăudoroșie, home rică ci un adevăr „ce se poate verifica cu cele patru volume ale *Convorbirilor critice* care au apărut în Ianuarie 1907 și au fost închise în Decembrie 1911. Se poate verifica apoi cu *Falanga* din 1910; cu *Jara nouă* din 1912; cu articolele din *Flacava* și *Capitala* din 1913-14; cu *Pagini critice* din 1915 cu *Evenimentul cultural* din 1918; cu *România culturală* din 1919; cu *Analele literare* din 1920-21 și, în fine; cu toată activitatea *Insti ului de literatură* care-și găsește coronamentul în *Buletinul Institutului de literatură* și în *Știința literaturii*. Cu alte cuvinte, curentul sămănătorist și poporanist, care nu se mai pomenește de 15 ani, au fost scoase din circulație prin acțiunea unui contra curent, curentul estetic al „Școalei noi”! „a mea”. De unde se vede, că după moartea neuitatului Fărfulidi, și în afară de 1821, 1848, 1859, 1866, 1877 și revizuirea constituției dela 1884, jara noastră a trecut și prin alte momente istorice.

Ne permitem totuși să amintim doar un singur lucru: pe când d. Dragomirescu și-a început activitatea la *Convorbiri* și și-a continuat-o prin atâtea reviste memorabile ca *Falanga*, *Capitala* sau *România Culturală* pentru a ajunge la coronamentul de azi al *Buletinului Institutului*, inamicul răposase de mai de mult. *Convorbirile critice* s'au format după dispariția Sămănătorului din frânturile lui, adică din d-nii Emil Gârleanu, Corneliu Moldovanu, D. Nanu, I. Dragoslav, A. Măndru etc. care de îndată ce au început să scrie la *Convorbiri* au devenit, firește, „curent nou” și „școală nouă”. Lupia eroică a voinicului de azi a fost deci postumă. Ne mai permitem să mai amintim, deși cu timiditate, că în timpul acțiunii *Sămănătorului* s'au produs, după cât știm, trei reacțiuni: reacțiunea *Vieții noi* a d-lui Densușeanu; reacțiunea *Curentului nou* a d-lui H. Sanielevici și reacțiunea celor două volume ale mele de *Pași pe nisip*, sâmburele actualei *Istoriei a mișcării Sămănătorului*. Prin aceasta nu înseamnă că avem pretenție de a fi distrus sămănătorismul: formele expresiei literare conțin în ele moartea după cum au conținut și viața și se înscriu în ritmul evolutiv al sensibilității estetice, cu singura excepție, firește, a „școalei noi” a domniei sale d-lui Dragomirescu, căreia suntem dator să-i recunoaștem caracterele perenității.

Incheiem această notă ce ar fi putut fi numai veselă cu un gând melancolic: e tristă moartea, dar ea devine și mai tristă, când te gândești că viermele ce-ți va roade cadavrul s'ar putea lăuda că el te a ucis.

VIAȚA ROMANEASCA ȘI ISTORIA CIVILIZAȚIEI ROMANE MODERNE. Renunțând la ofensiva pe care o luase anul trecut față de primele volume ale *Istoriei civilizației române moderne*, *Viața românească* se mulțumește acum să treacă la defensivă

și să se apere numai de învinuirea de rea credință în discuții științifice. Mărturisim că a reușit să se apere: nu mai poate fi vorba de reacredință ci de anarhie de cugetare. Am dat în *Cetatea literară* un exemplu tragic aproape de absurditatea logică, la care poate împinge pasiunea literară pe un fost profesor de logică; o frază ca „sunt scriitorii care“ a putut fi astfel transformată în „scriitorii care“ adică o afirmație particulară a fost transformată, din necesitatea cauzei, într-o afirmație universală și instalată ca premiză majoră a unui silogism absurd.

Am insistat asupra acestui exemplu pentru simplitatea și evidența lui: întregul articol al *Vieții românești* este însă conceput în același spirit de ininteligență. Ținta principală a *Vieții românești* este de a dovedi că ideile din *Istoria civilizației române moderne* se contrazic cu ideile exprimate în volumul meu *Costache Negruzzi din 1911*; pentru acest scop revista ieșeană se folosește de citații scoase din vechiul meu volum, pe care le reproducem și noi întocmai:

„... Și acum se mai ridică întrebarea, dacă pătrunderea culturii în masele populare ce n'o pot mistui și nu pot face din ea de cât o armă primejdioasă, dacă răspândirea la sate a unor cunoștințe fără folos practic nu are neajunsuri asupra cărora trebuie să pregetăm“. Cuvinte cărora *Viața Românească* le adaugă următorul comentariu: „Această întrebare, eminamente reacționară, și-o punea junimistul d. E. Lovinescu la 1911“.

Cred însă că e evident că o astfel de întrebare „se pune“ în studiul meu pentru că o pune Costache Negruzzi, pe a cărui ideologie îmi propuneam s'o fixez. De altfel, întrebarea și-au pus-o și alții, se pune și azi și se va pune mereu; e una din chestiunile asupra cărora controversa va exista multă vreme. Nu importă însă felul cum pui întrebarea ci felul cum o rezolvi; pentru a fi doveditoare, citațiile *Vieții românești* ar fi trebuit, așa dar, să privească nu punerea ci rezolvarea întrebării: cu aceasta se ocupă *Istoria civilizației române moderne* și nu în sens reacționar.

Piesa de rezistență a argumentării *Vieții românești* este însă fraza om care am însoțit expunerea ideilor lui Negruzzi privitoare la cultura noastră, pe care o reproducem: „O critică mai temeinică a școalelor noastre și chiar a culturii noastre nici nu se putea“. — Ce rezultă de aici? Rezultă că *Viața românească* n'a înțeles nimic din *Istoria civilizației române moderne*, în care nu m'am ridicat împotriva temeinicei criticii junimiste și a celei a altor observatori, ci, dimpotrivă, am recunoscut-o ca justificată; în numeroase pagini am constatat și eu prezența unui contrast între fondul și formele culturii române. În această privință nu mai poate exista controversa. *Istoria civilizației române moderne* nu neagă deci un fenomen evident și o critică îndreptățită; ea îl constată dar îl explică prin legi sociale ca pe un fenomen fatal: critica junimistă era justă, numai rezistența ei a fost inutilă și potrivnică unui determinism social și unui proces invers de formațiune a popoarelor tinere, pe care le-am studiat în lucrarea mea, din care *Viața românească* nu pare să fi înțeles prea mult.

CARACTERUL SPECIFIC AL TRADIȚIONALISTULUI ROMÂN. Conferința d-lui Nichifor Crainic asupra *tradiționalismului* ținută cu atâtă oportunitate la Șezătorile Scriitorilor Români și transformată apoi în articol în No. 1 al *Cândirei* mi-a sosit prea târziu pentru a mai putea deveni obiectul unei discuțiuni, fără rost de altfel, deoarece scriitorul nu e nici orientat în problema pe care o tratează ca pe o crimă pasională, nici capabil de o dezbateră științifică în genere. Considerând problemele sociale drept chestiuni personale el le rezolvă prin literatură și chiar prin violențe. În aceste condiții, cele trei volume ale *Istoriei civilizației române moderne* devin „cărțuții“ iar autorul lor „un foiletonist impresionist“. Avem, totuși, convingerea că nu prin leneșă activitate ziaristică ci prin mișală am contribuit, după puteri, la întărirea agresivei conștiinții naționale a d-lui Nichifor Crainic: prin seria de volume asupra scriitorilor începuturilor noastre culturale i-am dat înaintași, iar prin cele zece volume de texte și traduceri ale clasicilor latini i-am oferit chiar o mai nobilă genealogie poetică în cadrele

mari ale latinității; tradiționalismul d-lui Nichifor Crainic ar fi putut fi, deci, mai îngăduitor. El este, totuși, agresiv și pe drept cuvânt: dintre atâtea caractere instabile și greu de determinat, spiritul pamfletar care deformează caricatural, se luptă cu oamnenii în locul ideilor, și, incapabil de obiectivitate și de disciplină, rezolvă orice problemă prin violența verbală și efecte stilistice, pare a se fixa ca nota cea mai autentică a tradiționalistului român; fără pregătire și sub raportul culturii și a simplei atitudini sufletești, autoctonul d-lui Nichifor Crainic nu putea decât s'o confirme printr'un nou exemplu fabricat de altfel în serie.

PREMIAT CU ORICE PREȚ! Cum n'am fost 15 ani la ședințele S. S. R., îmi puteam plăti luxul unei reveniri la ședința de la 21 Februarie. La intrare, un scriitor pe care nu știu de trebuie să-l cred tânăr sau venerabil, citea tocmai o propunere a unui mare număr de membri ai societății de a se înființa un nou premiu de roman „N. Filimon“ în valoare de 25.000 de lei. Dacă societatea dispune, în adevăr, de fonduri, nu avem nimic de zis: propunem, dimpotrivă, să se înființeze atâtea premii câte cărți apar pentru a satisface ambițiile sau nevoile tuturor autorilor români. Dar după citirea propunerii, tânărul sau venerabilul scriitor ceru ca acest premiu să se acorde pe loc, romanului *Roș, galben, albastru* al d-lui I. Minulescu, apărut însă anul trecut și respins „pe nedrept“ la premiul de atunci. Ca om de bun simț, mă ridic împotriva unei propuneri arbitrare care desființează statutele. Ca membru al comisiei de anul trecut, alături de d-l Oct. Goga, L. Rebreanu și Sextil Pușcariu, amintesc că romanul d-lui Minulescu a fost respins în unanimitate de niște oameni și competenți și independenți de bugetul ministerului artelor, de oarece nici unul din noi nu credem să figureze pe listele scriitorilor ajutați de Ministerul Artelor prin d-l Minulescu. Ca critic, trebuie să afirm categoric că, deși situația literară a d-lui Minulescu e apreciabilă, și se fixează într'un capitol important în revoluția poeziei noastre contemporane, opera sa în proză n'are nici o valoare literară, și cu deosebire așa numitul său roman *Roș, galben și albastru* e o simplă *ballad* de cafeenea în nici o legătură cu literatura epică. Premiile nu trebuiesc solicitate ci oferite, cu atât mai mult ele nu trebuiesc forțate prin propuneri arbitrare, necompetente, și interesate.

E. L.

CERCUL „SBURĂTORULUI“ (Câmpineanu 40).

Ședințele cercului „Sburătorului“ au continuat și iarna aceasta cu aceeași regularitate și în aceeași atmosferă de bunăvoință dar și de independență față de fenomenul literar. Din seria lecturilor mai nari în cursul celor 25 de ședinți, însemnăm: D-na Hortensia Papadaf-Bergescu și-a continuat „desenurile tragice“ începute încă de anul trecut și a citit primele capitole ale noului d-sale roman din tripticul vieții desrădăcinate a lui Halippa. În afară de săptămânalele d-sale schițe, G. Brăescu a citit până acum în patru ședințe prima parte a romanului său *Eroul*, în care ne descrie în largă linie epică o carieră militară. În cinci ședințe Camil Petrescu a citit cele cinci acte ale piesei sale *Danton* ne jucată încă. F. Aderca a citit seria sa de nuvele din lumea grădinărilor, în care viața pasională a unor femei se desprinde sugestiv din viața vegetală. E. Lovinescu a citit o parte din ediția definitivă a vol. II din *Critice* și articole ocazionale; N. Davidescu fragmente din noul d-sale roman *Viața multă* și un studiu asupra simbolismului; Alfred Moșoiu piesa *Striana*, jucată la Teatrul Național; Ludovic Dauș, tragedia *Tepeș-Vodă*, iar Ticu Archip cele trei nuvele ce constituiesc volumul *Colecționarul de pietre prețioase*. S'au mai citit și alte piese de teatru, feerice sau de copii, nuvele, schițe și mai ales foarte multe poezii de Cincinat Pavelescu, Ion Barbu, Horia Furtună, Sanda Movilă, Mia Frollo, I. Valerian, Al. Lascarov-Moldovanu, Vladimir Streinu, Al. Stamatiad, G. Nichita, Dida Solomon, Radu Cyr, N. Milcu, Tudor Șoimaru, Scarlat Callimachi, G. Silviu, Otilia Ghibu, Radu Boureanu, Leon Feraru, M. Steriade, Marghita, Strihan, etc., etc.

Secretar de Redacție: G. NICHITA